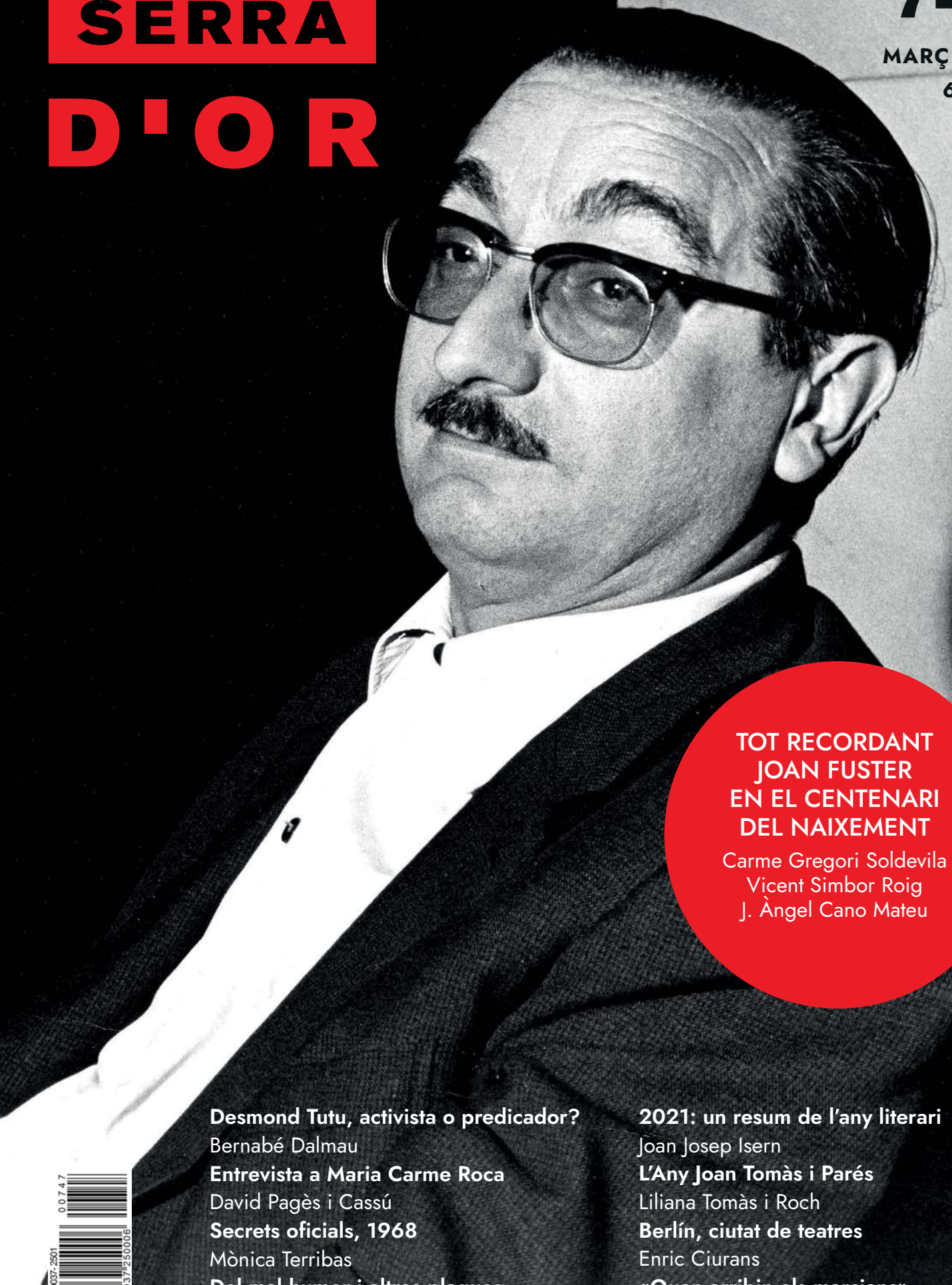

SERRA D'OR

747

MARÇ 2022

6,25 €

**TOT RECORDANT
JOAN FUSTER
EN EL CENTENARI
DEL NAIXEMENT**

Carme Gregori Soldevila
Vicent Simbor Roig
J. Àngel Cano Mateu

Desmond Tutu, activista o predicador?

Bernabé Dalmau

Entrevista a Maria Carme Roca

David Pagès i Cassú

Secrets oficials, 1968

Mònica Terribas

Del mal humor i altres plagues

Francesc-Marc Álvaro

2021: un resum de l'any literari

Joan Josep Isern

L'Any Joan Tomàs i Parés

Liliana Tomàs i Roch

Berlín, ciutat de teatres

Enric Ciurans

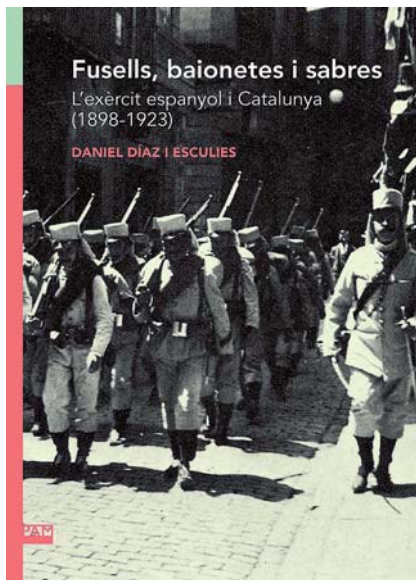
«Quan arribin els marcians»

Sandra Comas

Acció del poder militar a Catalunya

per Pere Guixà

Daniel Díaz i Esculies

Fusells, baionetes i sabres. L'exèrcit espanyol i Catalunya (1898-1923)

Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2021.

L'exèrcit espanyol modern és una creació borbònica del segle XVIII, a la manera de l'exèrcit francès centralitzador de Lluís XIV. Un aspecte cabdal d'aquest canvi va ser la forta espanyolització, ja que fins aleshores la presència de soldats peninsulars als *tercios* havia estat relativa. La corrua d'*asonadas* del segle XIX partien del fet que els militars volien ocupar un poder polític preponderant, que al seu parer els civils mai no ostentaven amb aplom. Els militars colpistes es con-

sideraven els dipositaris de l'essència de la nació espanyola. El sistema de quintes, creat a partir del segle XIX, justificava que l'exèrcit fos una institució potser no pas democràtica, però sí transversal socialment, fet que reforçava aquest sentiment de voluntat general i d'encarnació de la pàtria, d'única institució pura i incorruptible.

Així ens ho explica l'historiador Daniel Díaz i Esculies, que ha escrit aquest volum comprès entre l'any 1898 (moment de la pèrdua de les últimes colònies d'Ultramar) i el 1923 (any en què es liquida la monarquia constitucional i s'estableix la dictadura de Primo de Rivera). El llibre tracta sobretot de treure l'entrellat de la conflictiva relació entre l'exèrcit espanyol i Catalunya en la segona etapa de la Restauració.

Un cop va produir-se el daltabaix de Cuba i Filipines, no va haver-hi cap *pronunciamiento*, com havia passat en decennis anteriors. Tot i la desestabilització general, l'exèrcit es donava per satisfet amb la independència de la qual gaudia la institució armada dins de l'Estat i la influència dels generals que ocupaven escons al Senat i al Congrés. Aquesta actitud impàvida derivaria de seguida en un recel cap a ideologies puixants, com ara el catalanisme i l'obrerisme, i aquest recel tot seguit esdevindria confrontació directa.

L'exèrcit era radicalment jacobí. La seva idea d'Espanya era la de l'estat nació, fet que volia dir que Catalunya, Euskadi i Galícia no eren

res més que denominacions geogràfiques, sense cap senyal identitari. Aquesta mentalitat s'havia anat reforçant a partir de la lluita contra els furs carlins, el cantonalisme, els rifenys i els independentistes colonials. Menéndez y Pelayo o Cánovas del Castillo n'eren alguns dels pensadors; la guerra medieval contra els musulmans, l'evangelització d'Amèrica, el Siglo de Oro i la identificació de Castellà amb Espanya n'eren els vectors ideològics.

El pensament militar postcolonial del 98 era profundament catalanofòbic i més ho va ser encara quan el catalanisme, en aquells anys, va esdevenir polític. El catalanisme havia sorgit del si de la societat i arribava a la majoria d'edat en un moment en què la desfeta d'Ultramar minava l'Estat. L'esforç homogeneïtzador de la monarquia borbònica des dels inicis del segle XVIII havia fracassat. La societat catalana no entenia un nacionalisme militar espanyol desacreditat per la crisi econòmica, cultural i política.

Aquests cinc lustres finals de la Restauració esdevenen decisius per al que serà la Catalunya del segle XX, que en aquest començament de segle experimenta transformacions de tota mena. La fermesa de l'exèrcit per rebatre el catalanisme desembocarà en la dictadura de Primo de Rivera, que serà l'avantsala del franquisme. Els anys de ressaca del 98 també estaran empeltats, com dèiem, del furor de les lluites proletàries, i assistirem a un munt d'avalots i bullangues a la

Catalunya industrial, sovint reprimits sense contemplacions, ja sigui per les forces de seguretat o directament pels militars. La Setmana Tràgica i les vagues generals com la de La Canadencs o la del transport de l'any 1923 crearan punts d'inflexió; el pistolerisme serà a l'ordre del dia i la CNT, amb el seu braç armat, aglutinarà a Catalunya el descontentament de les classes populars.

La Gran Guerra es deixarà sentir a pesar de la neutralitat del país, i la guerra al Rif, amb els desastres del Barranco del Lobo i d'Annual, serà pràcticament el cant del cigne del colonialisme espanyol i revelarà encara més un desgast de totes les institucions. El catalanisme no acabarà d'entendre's amb l'obrerisme, i aquesta desunió crearà un mapa més confús. L'onada de violència en aquells anys postcolonials no tindrà precedents i tot conduirà cap a l'arribada al poder del general Primo de Rivera.

Sens dubte, allà on l'estudi penetra amb més peculiaritat és en la

descripció de les Juntas Militars de Defensa, unes organitzacions militars corporatives, de caràcter pretorià, una mena de *lobby*, que van ser legalitzades el 1917, sota els auspicis d'Alfons XIII, i que van exercir una gran pressió sobre el poder civil i els polítics espanyols. A més de resoldre assumptes interns castrenses (la malifiança cap als generals africanistes i cap a les associacions de la tropa) i de tractar d'interferir en el poder polític, van actuar contra la desclosa anarcosindicalista i el catalanisme.

El llibre mostra que les Juntas van sorgir inicialment a partir de la convulsa situació política i social a Catalunya, on l'exèrcit estava cada cop més desarmat. Tot i la seva relació ambigua amb el poder institutit, les Juntas van fer caure governs i polítics de tota casta, fins que el 1922 van ser dissoltes. Si amb la Restauració l'exèrcit havia abandonat la gestió directa de la política a canvi del privilegi d'actuar de manera gairebé

independent dins dels aparells de l'Estat, amb Primo de Rivera, l'exèrcit tornava a prendre les regnes com havia fet al llarg del segle XIX.

Díaz i Esculies ens assenyalen que la segona part de la Restauració ha estat força tractada pels historiadors. Si bé és cert que l'actuació de l'exèrcit apareix en totes aquestes investigacions (són de referència obligada els assalts a les seus de les publicacions de la Lliga: el «¡Cucut!» i «La Veu de Catalunya»), no és menys cert que la presència militar és massa palpable perquè no sigui més visible en tots aquests estudis. En efecte, Díaz i Esculies ha decantat molts dels fets ja sabuts posant-hi al centre l'exèrcit espanyol.

El resultat és un llibre molt documentat i entenedor que, comptat i debatut, ens parla de la voluntat de laminar la democràcia i fer prevaler l'autoritarisme. Serà feina del lector comparar molts fets que van esdevenir-se en aquells anys amb fets del nostre passat recent.

Consell de Cent 320 entre Passeig de Gràcia i Pau Claris Tel. 93 216 04 32 capdevila@capdevilajoiers.com